

Dinlerin Kapsamı ve Yayılmacılık

I

Editör

Prof. Dr. **Canan Seyfeli**

DTA Yayıncılık | DTA Publishing

Yayın No | Publication Number: 71

Kitap Adı: Dinlerin Kapsamı ve Yayılmacılık I

Book Title: The Scope of Religions and Expansionism I

Editör | Editor: Canan SEYFELİ | orcid.org: 0000-0002-3379-2812

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book

Yayın Tarihi | Publication Date: Aralık 2025 | December 2025

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 16 x 24

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 476

ISBN: 978-625-5959-70-6

TK. NO:978-625-5959-69-0

**Atıf Bilgisi | Cite as: Seyfeli, Canan (Ed.). *Dinlerin Kapsamı ve Yayılmacılık I*,
Bursa: DTA Yayıncılık, 2025.**

1. Dinler Tarihi | History of Religions
2. Dinlerin Yayılması | Religious Expansion
3. Misyonerlik | Missionary Activity

Kapak ve Mizanpaj | Cover Design and Layout

Samet TORUN - Ahmet TUNÇDEMİR

Sertifika Numarası | Certificate Number: 74919

Yayıncı | Publisher: DTA Yayıncılık Bilişim Ltd. Şti.

Odunluk Mah. Akademi Cad. Zeno Business Center 2C/28 Nilüfer/Bursa

+90 507 227 1297 | bilgi@dtayayincilik.com.tr | www.dtayayincilik.com.tr

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

Sertifika Numarası: 47479

Copyright © Bu Eserin bütün hakları DTA Yayıncılık'a aittir.

Yayınevinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik,
mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Copyright © All rights of this work belong to DTA Publishing.

Without the permission of the publishing company,
the whole or part of the book cannot be printed, published,
reproduced or distributed electronically, mechanically or through photocopying.

Dinlerin Kapsamı ve Yayılmacılık

I

Editör

Prof. Dr. **Canan Seyfeli**

Bursa 2025

Editör Hakkında / About the Editor

Canan Seyfeli

1971 Kırşehir-Kaman Yazıyolu Köyü'nde doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Kaman'da aldı. Lisans eğitimini 1996'da Selçuk Üniversitesi'nde bitirdi. Aynı üniversitede 2002'de yüksek lisansını "İstanbul Ortodoks Ermeni Patrikliği" isimli tez çalışmasıyla tamamladı. Doktorasını "Ecmiatzin Katoğikosluğu'nun Ermeni Kilisesi'ndeki Yeri" isimli teziyle Ankara Üniversitesi'nde 2007'de savundu. 2001-2004 yılları arasında A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Rus Dili Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Birsen Karaca'dan Ermenice dersleri aldı. 2014 yılında doçent unvanı aldı. 2019'da profesörlük kadrosuna atandığı Dicle Üniversitesi'nde halen çalışmalarına devam etmektedir. Ermeni Kilisesi, Süryaniler, Osmanlı'da Gayrimüslimlerin İdare Biçimi, Geleneksel Yoruba Dini ve diğer çeşitli dinlerle ilgili çalışmaları mevcuttur.

He was born in 1971 in the Yazıyolu Village of Kaman, Kırşehir. He received his primary, secondary, and high school education in Kaman. He completed his undergraduate education at Selçuk University in 1996. He completed his master's degree at the same university in 2002 with a thesis titled "The Orthodox Armenian Patriarchate of Istanbul." He defended his doctorate at Ankara University in 2007 with his thesis titled "The Place of the Echmiatzin Catholicosate in the Armenian Church." Between 2001 and 2004, he took Armenian courses from Prof. Dr. Birsen Karaca, a faculty member in the Russian Language Department of the Faculty of Language, History and Geography at Ankara University. He received the title of associate professor in 2014. He currently continues his work at Dicle University, where he was appointed professor in 2019. He has studies on the Armenian Church, Assyrians, the Administration of Non-Muslims in the Ottoman Empire, the Traditional Yoruba Religion, and various other religions..

İÇİNDEKİLER

Ön Söz ■ 9

1

Dinlerin Kapsamı ve Yayılmacılık ■ 13

Canan Seyfeli

2

Sümer Öncesi Sözlü Dini Geleneklerin
Kapsamı ve Yayılışları Üzerine Bir Değerlendirme ■ 31

Bilal Toprak

3

Dinin Kabileye Aitliğinin Arka Planı (Yoruba Örneği) ■ 45

Canan Seyfeli & Ayhan Aslanoğlu

4

Şintoizm'in Yayılmacı Olmamasının İnançsal ve Toplumsal Arka Planı ■ 69

Halil İbrahim Şenavcu & İlayda Katırcı

5

Daoculuk ve Misyonerlik Anlayışı ■ 97

Musa Osman Karatosun

6

Hinduizm: Öğreti Evrensel Din Milli ■ 120

Canan Seyfeli & Sevinç Aksin

7

Budizmin Erken Döneminde Yayılmacılığın Temel Dinamikleri ■ 138

Hüsamettin Karataş & Sibel Alptekin

8

Caynizm'de Misyonerlik ■ 172

İsmet Tunç & Nurgül Çelebi

9

Sihizm'in Yayılmacı Bir Din Olmamasının İnançsal ve
Toplumsal Arka Planı ■ 190

Zekiye Sönmez

10

Hint Kaynaklı Dinlerin Türkiye'deki Misyonerlik Faaliyetleri ■ 221

Ali İhsan Yitik

11

Zerdüş'tün Dininde Evrensellik ■ 237

Canan Seyfeli

12

Evrensellik ve Misyonerlik Bağlamında Zerdüştilik ■ 251

Mehmet Mekin Meçin

13

Zerdüştilik'te Misyonerlik ve Öteki ■ 265

Mehmet Emin Sular

14

Sabiîliğin Milli Bir Din Olmasının Arka Planı ■ 287

Canan Seyfeli

15

Maniheist Misyonerliğin Teolojik Temelleri ■ 319

Dilâ Baran

16

Maniheizm: Evrensel ve Misyoner Bir Din ■ 337

Mehmet Mekin Meçin

17

Milliyetçilik ve Evrensellik Açısından Yahudilik ■ 357

Eldar Hasanoğlu

18

Misyon Fenomenolojisi: Hristiyan Misyonerlik Tarihindeki Aşamalar ■ 383

Ramazan Adıbelli

19

Kilise Teolojisi ve Misyonerlik ■ 415

İsmet Eşmeli

20

Missiologia 2.0 veya Missiologia Plus:
Postmodern Misyon Teolojisinde Reaktif ve Pro-Aktif Yaklaşımlar ■ 437

Mustafa Alıcı

21

Diyalektik Ataerkil Söylemden Dikotomik Feminist Teolojik Perspektife:
Hristiyan Misyon Anlayışında Dönüşümler ■ 459

Duygu Mete Doğan

Bilim / Hakem Kurulu

Prof. Dr. Ahmet Gökbel
Ahi Evran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Ahmet Hikmet Eroğlu
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Ahmet Türkan
Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Ali Osman Kurt
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Baki Adam
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Bülent Şenay
Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Cengiz Batuk
On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Durmuş Arık
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Hakan Olgun
İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Hamza Karaoğlu
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. İskender OYMAK
Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Kemal Polat
Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi

Prof. Dr. M. Sami Baybal
Necmeddin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Fakültesi (Emekli)

Prof. Dr. Mehmet Alıcı
Ankara Sosyal Bilimler Ün. İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Muhammet Tarakçı
Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Mustafa Erdem
Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi (Emekli)

Prof. Dr. Mustafa Ünal
Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Ramazan Işık
Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Şevket Yavuz
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Yasin Meral
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

YAZARLAR

Canan Seyfeli

Bilal Toprak

Ayhan Aslanoğlu

Halil İbrahim Şenavcu

İlayda Katırcı

Musa Osman Karatosun

Sevinç Aksin

Hüsamettin Karataş

Sibel Alptekin

İsmet Tunç

Nurgül Çelebi

Zekiye Sönmez

Ali İhsan Yitik

Mehmet Mekin Meçin

Mehmet Emin Sular

Dilâ Baran

Eldar Hasanoğlu

Ramzan Adıbelli

İsmet Eşmeli

Mustafa Alıcı

Duygu Mete Doğan

Dinlerin Kapsamı ve Yayılmacılık

II

Editör

Prof. Dr. Canan Seyfeli

DTA Yayıncılık | DTA Publishing

Yayın No | Publication Number: 72

Kitap Adı: Dinlerin Kapsamı ve Yayılmacılık I

Book Title: The Scope of Religions and Expansionism I

Editör | Editor: Canan SEYFELİ | orcid.org: 0000-0002-3379-2812

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book

Yayın Tarihi | Publication Date: Aralık 2025 | December 2025

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 16 x 24

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 479

ISBN: 978-625-5959-71-3

TK. NO:978-625-5959-69-0

**Atıf Bilgisi | Cite as: Seyfeli, Canan (Ed.). *Dinlerin Kapsamı ve Yayılmacılık II*,
Bursa: DTA Yayıncılık, 2025.**

1. Dinler Tarihi | History of Religions
2. Dinlerin Yayılması | Religious Expansion
3. Misyonerlik | Missionary Activity

Kapak ve Mizanpaj | Cover Design and Layout

Samet TORUN - Ahmet TUNÇDEMİR

Sertifika Numarası | Certificate Number: 74919

Yayıncı | Publisher: DTA Yayıncılık Bilişim Ltd. Şti.

Odunluk Mah. Akademi Cad. Zeno Business Center 2C/28 Nilüfer/Bursa

+90 507 227 1297 | bilgi@dtayayincilik.com.tr | www.dtayayincilik.com.tr

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

Sertifika Numarası: 47479

Copyright © Bu Eserin bütün hakları DTA Yayıncılık'a aittir.

Yayınevinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik,
mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Copyright © All rights of this work belong to DTA Publishing.

Without the permission of the publishing company,
the whole or part of the book cannot be printed, published,
reproduced or distributed electronically, mechanically or through photocopying.

Dinlerin Kapsamı ve Yayılmacılık

II

Editör

Prof. Dr. Canan Seyfeli

Editör Hakkında / About the Editor

Canan Seyfeli

1971 Kırşehir-Kaman Yazıyolu Köyü'nde doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Kaman'da aldı. Lisans eğitimini 1996'da Selçuk Üniversitesi'nde bitirdi. Aynı üniversitede 2002'de yüksek lisansını "İstanbul Ortodoks Ermeni Patrikliği" isimli tez çalışmasıyla tamamladı. Doktorasını "Ecmiatzin Katoğikosluğu'nun Ermeni Kilisesi'ndeki Yeri" isimli teziyle Ankara Üniversitesi'nde 2007'de savundu. 2001-2004 yılları arasında A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Rus Dili Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Birsen Karaca'dan Ermenice dersleri aldı. 2014 yılında doçent unvanı aldı. 2019'da profesörlük kadrosuna atandığı Dicle Üniversitesi'nde halen çalışmalarına devam etmektedir. Ermeni Kilisesi, Süryaniler, Osmanlı'da Gayrimüslimlerin İdare Biçimi, Geleneksel Yoruba Dini ve diğer çeşitli dinlerle ilgili çalışmaları mevcuttur.

He was born in 1971 in the Yazıyolu Village of Kaman, Kırşehir. He received his primary, secondary, and high school education in Kaman. He completed his undergraduate education at Selçuk University in 1996. He completed his master's degree at the same university in 2002 with a thesis titled "The Orthodox Armenian Patriarchate of Istanbul." He defended his doctorate at Ankara University in 2007 with his thesis titled "The Place of the Echmiatzin Catholicosate in the Armenian Church." Between 2001 and 2004, he took Armenian courses from Prof. Dr. Birsen Karaca, a faculty member in the Russian Language Department of the Faculty of Language, History and Geography at Ankara University. He received the title of associate professor in 2014. He currently continues his work at Dicle University, where he was appointed professor in 2019. He has studies on the Armenian Church, Assyrians, the Administration of Non-Muslims in the Ottoman Empire, the Traditional Yoruba Religion, and various other religions..

İÇİNDEKİLER

Ön Söz ■ 9

22

İstatistiklerle Hristiyan Misyonerliğinin
Dünü, Bugünü ve Geleceği ■ 13
Süleyman Turan

23

Orta Çağ Hristiyan Misyonerliğinde
“Peregrinatio” ve Manastırların Rolü ■ 33
Yasin Güzeldal

24

Hristiyan Misyonerler İçin Modern Bir Kılavuz:
Misyonerlik Filmleri ■ 51
Yasin Öner

25

Cizvitlerde Bir Misyonerlik Yöntemi Olarak İnkültürasyon ■ 69
İsmail Taşpınar

26

Katolik Misyonerlik ve Süryani Katolik Patrikliğinin Kuruluşu ■ 85
Cüneyt Yeşil

27

Rus Ortodoks Kilisesi ve Çarlık Rus Devleti’nin
Doğuya Genişleme Sürecindeki Misyonerlik Faaliyetleri:
Tarihsel, Politik ve Teolojik Boyutlar ■ 109
Abdulali Aliev

28

Pentekostal Hristiyanlığın Misyon Algısı: Teorik Bir İnceleme ■ 157
Özlem Topcan

29

“Tanrı’nın Çocukları” Hareketinin Misyon ve Misyonerlik Anlayışı ■ 185
Mustafa Bıyık

30

Evanjelist Misyonerlikte Kadın:
Kurtuluş Ordusunun Annesi Catherine Booth ■ 211
Şevket Özcan

31

Dijital Evangelizm: Misyonerliğin Geleceği Online mı? ■ 225
Ali Rafet Özkan

32

İnkültürasyondan Etno-Kültürel Misyonerliğe:
Müslüman Mahallemilerin Kimliği Etrafında
Yapılan Tartışmaların Arka Planı ■ 235

Halit Yeşilmen

33

Mozambik'te Hristiyanlık Tarihi ve Misyonerlik Aktiviteleri ■ 265
Mustafa Baş & Gülfidan Demir Yeter

34

İslam'ın Yayılma Yöntemi: Tebliğ ■ 281
Hüseyin Yılmaz

35

Bahâîliğin Yayılma Süreci ve İzlediği Politikalar ■ 301
Yasin İpek

36

Yeni Dini Hareketler ve Misyonerlik Konusunda
Türkiye'deki Literatür ■ 315
Süleyman Turan & Rümeysa Taşkın

37

Japon Yeni Dinî Hareketlerinde Millîlik ve Evrensellik ■ 327
Yetkin Karaoğlu

38

Şintoizm Kökenli Japon Yeni Dini Hareketlerinde Misyonerlik ■ 357
Halil İbrahim Şenavcu & Merve Üstek

39

Hint Kökenli Yeni Dini Hareketlerin
Taraftar Kazanmasında Yoga ve Meditasyonun Etkisi ■ 401
Sema Nur Uzun

40

Yeni Dini Hareketlerin Misyonerlik Boyutu ■ 419
Süleyman Turan

41

Sayentoloji Hareketinde Yeni Bir Yayılma
Yöntemi Olarak Sinema ve Filmler ■ 437
Emine Battal

42

Yeni Dini Hareketlerin Yayılmasında Karizmatik Liderlerin Rolü ■ 465
Süleyman Turan & Zehra Bayraktar

Bilim / Hakem Kurulu

Prof. Dr. Abdulkadir Kıyak
İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Ahmet Güç
Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi (Emekli)

Prof. Dr. Ahmet Münir Yıldırım
Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Ali İsra Güngör
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Ali Selçuk
Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Prof. Dr. Bekir Zakir Çoban
Ege Üniversitesi Birgivi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Cemil Kutlutürk
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Dursun Ali Aykıt
Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Fuat Aydın
Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Hammet Arslan
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Hayreddin Kızıl
Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Kadir Albayrak
Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Kürşad Demirci
Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Emekli)

Prof. Dr. Mahmut Aydın
Samsun Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet Katar
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Mustafa Yiğitoğlu
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Nasuh Günay
Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Nermin Öztürk
Necmeddin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Sami Kılıç
Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Şinasi Gündüz
İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Yazarlar

Süleyman Turan
Yasin Güzeldal
Yasin Öner
İsmail Taşpınar
Cüneyt Yeşil
Abdulali Aliev
Özlem Topcan
Mustafa Bıyık
Şevket Özcan
Ali Rafet Özkan
Halit Yeşilmen
Mustafa Baş
Gülfidan Demir Yeter
Hüseyin Yılmaz
Yasin İpek
Rümeysa Taşkın
Yetkin Karaoğlu
Halil İbrahim Şenavcu
Merve Üstek
Sema Nur Uzun
Emine Battal
Zehra Bayraktar